บทที่ 3

แหล่งใช้ไปของเงินทุนธนาคาร

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ว่า งบดุลด้านสินทรัพย์ของกิจการใด ๆ ก็คือแหล่งใช้ไปของเงินทุนของกิจการนั่นนั่นเอง จากรายงาน ธพ.3 ซึ่งมีรายละเอียดด้านสินทรัพย์ของงบดุลธนาคารจะจัดหมวดหมู่สินทรัพย์ต่าง ๆ หรือแหล่งใช้ไปของเงินทุนธนาคารเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. เงินสดคงเหลือ
2. เงินลงทุนในหลักทรัพย์ต่าง ๆ
3. เงินให้กู้ยืมและซื้อลด
4. เงินลงทุนในสินทรัพย์ประจำ
5. สินทรัพย์อื่น ๆ

เงินสดคงเหลือ (Cash in hand)

เงินสดคงเหลือ หมายถึง เงินสดที่ธนาคารมีอยู่ในมือ เงินสดย่อย (Petty Cash) เงินฝากที่ธนาคารอื่น เงินฝากที่ธนาคารแห่งประเทศไทย และเงินสดในระหว่างเรียกเก็บรายการเงินสดคงเหลือนี้เป็นทรัพย์สินที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของการดำรงสภาพคล่องของธนาคาร ซึ่งแต่ละรายการมีสภาพคล่องสูง สามารถสนองความต้องการของธนาคารในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ได้ทันที นั่นคือสามารถสนองความต้องการด้านความคล่องตัว (Liquidity) ของธนาคารได้ทันที จึงเรียกว่าสำรองแนวป้องกันชั้นที่ 1 (Primary Reserve) อย่างไรก็ตามการที่ธนาคารดำรงสภาพคล่องในรูปเงินสดไว้นั้นไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้แก่ธนาคารเลย ดังนั้นยิ่งธนาคารถือเงินสดไว้มาก ความสามารถในการหากำไรก็ย่อมต่ำลงเท่านั้น นอกจากรายการเงินสดคงเหลือ

ในมือดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ยังมีทรัพย์สินอีกหลายประเภทที่มีความเหลวพอที่จะสนองความต้องการทางด้านสภาพคล่องของธนาคารพาณิชย์ได้ แต่มีสภาพคล่องน้อยกว่าชนิดที่เป็นสำรองแนวป้องกันชั้นที่ 1 และสามารถก่อให้เกิดรายได้อีกด้วย ทรัพย์สินดังกล่าวนี้เรียกว่าแนวป้องกันชั้นที่ 2 ซึ่งมีสภาพใกล้เคียงกับเงินสดมากหรือสามารถเปลี่ยนเป็นเงินสดได้โดยง่ายโดยไม่ขาดทุนหรือขาดทุนน้อยมาก สำหรับรายละเอียดในเรื่องสภาพคล่องจะได้นำไปกล่าวในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสรรเงินทุนของธนาคารต่อไป

<u>เงินลงทุนในหลักทรัพย์ต่าง ๆ (Investment)</u>

เงินลงทุนในหลักทรัพย์ หมายถึง เงินที่ธนาคารได้นำไปลงทุนหาผลประโยชน์ด้วยการซื้อหลักทรัพย์ต่าง ๆ ผลประโยชน์ที่ธนาคารได้รับก็คือ ดอกเบี้ยหรือเงินปันผล รวมทั้งกำไรจากการขายหลักทรัพย์ (ถ้ามี) นอกจากนี้ยังใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสภาพคล่องของธนาคารอีกด้วย หลักทรัพย์ที่ธนาคารนำเงินไปลงทุนมี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. หลักทรัพย์รัฐบาล ได้แก่ ตั๋วเงินคลัง (Government Treasury Bills) พันธบัตรรัฐบาล (Government Bonds) หุ้นกู้ที่รัฐบาลค้ำประกัน (Government Debentures) หลักทรัพย์เหล่านี้ถือเป็นสำรองแนวป้องกันชั้นที่ 2 (Secondary Reserve)

2. หลักทรัพย์อื่น ๆ ได้แก่ หุ้น (Stocks) หรือหุ้นกู้ (Debentures) ของบริษัทต่าง ๆ รวมทั้งหลักทรัพย์ต่างประเทศด้วย

<u>วัตถุประสงค์ที่ธนาคารนำเงินไปลงทุนในหลักทรัพย์นั้นแยกได้เป็น 5 หัวข้อใหญ่ ๆ คือ</u>

1. เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารสภาพคล่องให้เป็นไปตามกฎหมาย

2. เพื่อใช้ในการขยายปริมาณธุรกิจคือในการเปิดสาขาใหม่ ธนาคารแห่งประเทศไทยจะตั้งข้อแม้ว่าจะต้องถือพันธบัตรรัฐบาล[1] ไว้เป็นกี่เปอร์เซ็นต์ของเงินฝาก

3. เพื่อต้องการผลตอบแทนคือปันผลหรือดอกเบี้ย

4. เพื่อได้รับผลกำไรจากการขายหลักทรัพย์ที่ลงทุนนั้น คือได้รับ Capital gain

5. เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์คือการเข้าไปมีส่วนร่วมในบริษัทที่ธนาคารได้ซื้อหุ้น

จากข้อมูลตามรายงาน ธพ.1 สิ้นสุดเพียงวันที่ 31 ธันวาคม 2520 จะแสดงให้เห็นว่า เงินลงทุนของธนาคารพาณิชย์นั้นส่วนใหญ่จะลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลคือเฉลี่ยแล้วเป็นจำนวนสูงถึง 11.6% ของเงินทุนธนาคารทั้งหมด ในขณะที่เงินลงทุนในหลักทรัพย์อื่น ๆ นั้นมีจำนวนเพียง 1.6% ของเงินทุนธนาคารทั้งหมดเท่านั้น ถึงแม้ว่าปัจจุบันในประเทศไทยเรามีตลาดหลักทรัพย์แล้วก็ตาม ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า

1. การลงทุนในหลักทรัพย์รัฐบาลนั้นเป็นการลงทุนที่มีความเสี่ยงน้อยหรือแทบไม่มีเลยเพราะรัฐบาลเป็นประกัน

2. ใช้ค้ำประกันการกู้ยืมเงินต่อธนาคารแห่งประเทศไทยได้

3. มีรายได้ที่แน่นอน และบางชนิดก็ไม่ต้องเสียภาษี

4. ที่สำคัญที่สุดคือสามารถนำไปเปลี่ยนเป็นเงินสด (Liquidate)ได้ทันทีเมื่อต้องการนำมาเสริมสร้างสภาพคล่องตัวของธนาคารให้สูงขึ้น นั่นคือเป็นเครื่องมือในการบริหารสภาพคล่องให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด

---

[1]ในปัจจุบันในการเปิดสาขาใหม่ นอกจากจะกำหนดให้ถือพันธบัตรรัฐบาลไทยแล้วยังรวมถึงพันธบัตรหรือหุ้นกู้ที่กระทรวงการคลังค้ำประกันต้นเงินและดอกเบี้ย หุ้น หุ้นกู้หรือตราสารแสดงสิทธิในหนี้ที่ออกโดยบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทยหรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์อีกด้วย

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เงินให้กู้ยืมและซื้อลด (Loans & Advances)

ธุรกิจที่สำคัญของธนาคารก็คือการให้กู้ยืม ซึ่งเป็นงานที่ก่อให้เกิดรายได้หลัก เพราะนอกจากจะเป็นการอำนวยการบริการให้แก่ลูกค้าแล้วยังเป็นการจัดสรรกระจายเงินทุนที่ได้มาจากเงินฝากของประชาชนไปยังนักธุรกิจ อุตสาหกรรม เกษตรกรในรูปของเงินให้กู้ยืมประเภทต่าง ๆ ตามความต้องการอันเหมาะสมของตลาดการเงิน ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติ

การให้กู้ยืมของธนาคารนี้หมายถึง

1. เงินให้กู้ยืม(Loans) ซึ่งรวมถึงหนี้ที่อยู่ในระหว่างติดตามเรียกคืน (Past Due Account) หรือหนี้ที่อยู่ในระหว่างการฟ้องร้องดำเนินคดีเรียกหนี้คืน (Liquidation Account)

2. เงินให้เบิกเกินบัญชี (Overdrafts) และ

3. ตั๋วเงินซื้อลด (Bills Discounted)ได้แก่ การซื้อลดตั๋วเงินทั้งในประเทศและรวมทั้งการซื้อลดตั๋วเงินเพื่อการสั่งสินค้าเข้าหรือส่งสินค้าออกด้วย

เงินให้กู้ยืมนี้ธนาคารอาจจ่ายเงินให้ลูกค้ากู้ยืมไปทั้งจำนวน หรือจ่ายให้เป็นงวด ๆ โดยมีกำหนดระยะเวลาชำระหนี้ที่แน่นอน โดยให้ชำระหนี้คืนเพียงครั้งเดียวเต็มจำนวน (Single Payment) หรือให้ผ่อนชำระเป็นงวด ๆ (Installment Basis) โดยธนาคารจะคิดอัตราดอกเบี้ยตามอัตราที่ตกลงกัน แต่ต้องไม่เกินอัตราสูงสุดที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ ซึ่งตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยออกตามความในมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ปี 2505 กำหนดไว้ต้องไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี

เงินลงทุนในสินทรัพย์ประจำ (Fixed Assets)

สินทรัพย์ประจำหมายถึง สินทรัพย์ที่มีลักษณะเป็นการถาวรที่ธนาคารมีไว้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินธุรกิจ หรือเพื่อประโยชน์อื่นของธนาคารอาจแยกเป็น

3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ที่ทำการธนาคาร (Bank Premises) หมายถึง ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งใช้เป็นที่สำหรับดำเนินธุรกิจของธนาคาร โดยอาจเป็นกรรมสิทธิ์ของธนาคารเอง หรือเช่ามา

2. อสังหาริมทรัพย์อื่นนอกจากที่ใช้เป็นสถานที่ทำการธนาคาร (Other Immovable Properties Owned Other than Bank Premises) ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ซึ่งธนาคารมีไว้เพื่อประโยชน์อื่น เช่น บ้านพักพนักงานและลูกจ้างโกดังเก็บสินค้า เป็นต้น

3. เครื่องตกแต่งและเครื่องมือเครื่องใช้ (Furniture, Fitting & Equipment) ได้แก่ เครื่องตกแต่ง ส่วนติดตั้ง อุปกรณ์และเครื่องใช้สำหรับที่ทำการธนาคารและสำหรับบ้านพักพนักงาน เป็นต้น

4. ยานพาหนะ (Traffic Installation) เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เรือยนต์ เป็นต้น ที่เป็นกรรมสิทธิ์ของธนาคาร

<u>สินทรัพย์อื่น ๆ (Other Assets)</u>

นอกจากสินทรัพย์ดังที่ได้กล่าวมา 4 ประเภทข้างต้นนั้น ธนาคารยังมีสินทรัพย์อื่น ๆ อีก คือ

1. ทองคำ (Gold) เดิมในวงการธนาคารไทย เราถือว่าทองคำเป็นสินทรัพย์ สภาพคล่องถือเป็นเงินลงทุนในหลักทรัพย์ (Investment) ประเภทหนึ่ง แต่ภายหลังจากพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 ออกใช้บังคับแล้ว ทองคำถือเป็นสินทรัพย์เสี่ยง (Risk Assets) เพราะกฎหมายมิได้ยกเว้นให้ทองคำเป็นสินทรัพย์ไม่เสี่ยงภัย ปัจจุบันมีธนาคารที่มีทองคำเป็นทรัพย์สินอยู่ไม่กี่แห่งและมีมูลค่าไม่มากนัก

2. รายได้ค้างรับ (Accrued Income) คือรายได้ต่าง ๆ ที่ธนาคารคำนวณและบันทึกไว้เป็นรายได้แล้ว แต่ยังไม่ได้รับเงิน ได้แก่ ดอกเบี้ยค้างรับ ส่วนลดค้างรับ ค่าธรรมเนียมค้างรับ ค่าบริการค้างรับ เป็นต้น

3. รายจ่ายจ่ายล่วงหน้า (Prepaid Expenses) คือรายจ่ายของงวดการบัญชีต่อไป ซึ่งธนาคารได้จ่ายไปแล้วล่วงหน้า และรอการตัดจ่าย ซึ่งเมื่อครบงวดบัญชีถัดไปก็จะคำนวณตัดจ่ายตามระยะเวลาของรายจ่ายที่เป็นจริง ได้แก่ ดอกเบี้ยและส่วนลดจ่ายล่วงหน้า (Prepaid Interest & Discount) ค่าเบี้ยประกันภัยจ่ายล่วงหน้า ค่าตราสินโทรเลข ค่าบำรุงสำนักหักบัญชี เป็นต้น

4. รายจ่ายเริ่มการ (Development & Extension) คือรายจ่ายซึ่งจ่ายไป เพื่อการเปิดขยายสาขาใหม่ และได้จ่ายไปก่อนการเปิดสาขา ซึ่งปรกติจะตัดจ่ายให้หมดไปภายใน 2 งวดบัญชี

5. อสังหาริมทรัพย์อันเกิดจากการบังคับชำระหนี้ (Properties Possessed) ได้แก่ อสังหาริมทรัพย์ที่ธนาคารได้มาเนื่องจากผลของการให้กู้ยืมหรือให้เครดิทแก่ลูกค้าและลูกค้ามิได้ปฏิบัติตามเงื่อนไข คือ ได้จากการบังคับ จำนอง หรือการเข้าประมูลราคา จากการขายทอดตลาด หรือโดยคำสั่งศาล

เพื่อป้องกันธนาคารพาณิชย์ลงทุนในอสังหาริมทรัพย์มากเกินไป กฎหมายจึงมีข้อห้ามธนาคารพาณิชย์ โดยมิให้นำเงินไปลงทุนในอสังหาริมทรัพย์มากเกินกวร เพราะโดยสภาพแล้ว อสังหาริมทรัพย์จะมีความเหลวน้อย และเปลี่ยนเป็นเงินสดได้ยาก

อนึ่ง อสังหาริมทรัพย์ที่ตกเป็นของธนาคารพาณิชย์ เนื่องจากการชำระหนี้การประกันต้นเงินที่จ่ายให้กู้ยืมไป หรือเนื่องจากการที่ธนาคารพาณิชย์ได้ซื้ออสังหาริมทรัพย์ที่จำนองไว้แก่ธนาคารพาณิชย์นั้นจากการขายทอดตลาดโดยคำสั่งศาลจะต้องจำหน่ายภายใน 5 ปี ตามมาตรา 12 ตรี แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2522 (เดิมตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ พ.ศ. 2505 จะต้องจำหน่ายภายใน 9 ปี) เว้นแต่ธนาคารแห่งประเทศไทยจะขยายระยะเวลาให้หรือให้ความเห็นชอบเพื่อใช้เป็นสถานที่ทำการได้

6. รายการตั้งพัก ซึ่งมีลักษณะเป็นสินทรัพย์ ได้แก่ การตั้งพักลูกหนี้ ซึ่งเกิดจากการทุจริตหรือความบกพร่องในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงาน หรือค่าใช้จ่ายที่ทดรอง

จ่ายไปก่อนและสามารถเรียกคืนได้ในภายหลัง เช่น ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี เงินค่ามัดจำต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นต้น

7. อื่น ๆ ได้แก่ แสตมป์ปิดเช็ค อากรแสตมป์ เหรียญโทรทัพท์ เงินเหรียญที่ระลึกในโอกาสต่าง ๆ เป็นต้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย